

Lập Loè Điều Thuốc Lá Cẩm Lệ.

Minh Nguyệt NP

Tui không biết thuốc hút, cũng không thích khói thuốc, vì mắt yếu, dễ bị khói vào mắt là cay, chảy nước mắt khó chịu lắm, thành ra không ưa; chứ không có định kiến chi về chuyện hút thuốc cả. Nhưng có một cái lạ, là mỗi lần nhìn quảng cáo trên tivi cho thuốc lá; loại lớn như ngón tay; nổi tiếng từ Cuba, có cái đuôi bằng nhựa hình “cái tù và,” thì tui lại nhớ đến những điều thuốc lá vắn Cẩm Lệ, mà hồi xưa Mạ tui thường hút!

Hồi mới qua Mỹ, ông dôn khuyến khích đi học lớp ESL (dành cho người không nói tiếng Anh như ngôn ngữ chính;) trong lớp dành cho Nói (Vì có lớp Viết và Đọc nữa,) bọn tui phải đứng nói trước lớp mỗi ngày. Có một bài thảo luận, chủ đề “Phụ nữ có cần phải hút thuốc để trông gọi cảm hơn không?” là bài tui thích nhất.

Có nhiều ý kiến trái ngược nhau, người thì ủng hộ, kẻ thì bài bác. Cô giáo đưa ví dụ là bức hình cô gái trẻ đẹp; tay cầm điều thuốc, nhả khói quay tròn, cặp mắt mơ màng, quảng cáo cho hãng thuốc lá chi đó. Phe chống đối; bài trừ hút thuốc, ủng hộ ý kiến bắt buộc ghi trên bao thuốc lá hàng chữ cảnh báo “Hút thuốc có hại cho sức khỏe” hay “Hút thuốc có thể gây ung thư!” Phe ủng hộ thì nhấn mạnh về quyền bình đẳng của phụ nữ, “Vi sao nam giới hút thuốc từ bao đời nay thì không sao, giờ phụ nữ hút là... sinh chuyện!” vv.và...vv

Nhưng hôm nay, nhân kỷ niệm 8 năm ngày mất của mạ tui, thì tui lại muốn viết về những điều thuốc Cẩm Lệ, mà phụ nữ Huế thời đó thích hút. Nó không phải là những điều thuốc lá thơm, có đầu lọc, trong bao bì đẹp; thanh nhã, và theo tui; khi ai đó hút, cũng không có gì gọi là “séc xi;” “gợi cảm” như người ta thường nói! Ngược lại thì có!!!

Theo tui, đằng sau những điều thuốc Cẩm Lệ, mà “mấy bà già Trầu Huế” hút, là cả một nỗi lòng cay đắng, một chuỗi đời gian nan, với thời cuộc, với số phận, và trên hết cả, là với sự nhẫn nhục và hy sinh.

Nói về nguyên nhân và thời điểm nào Mạ tui bắt đầu hút thuốc thì mỗi người nhớ một cách.

Hỏi ông anh lớn tuổi hơn thì ông nói, “Mạ hút thuốc lá khi chạy giặc Mậu Thân, lúc cả nhà di tản lên nhà bà Phủ Chi, (lúc này tui ở Quảng Trị với bà Ngoại và còn nhỏ lắm nên không biết!) Lúc đó không có hầm trú ẩn nên phải ngủ dưới bộ “Phẳng” bằng gỗ Mít rất dày để tránh pháo kích. Trời thì mưa suốt ngày và rất lạnh. Thấy những người di tản, nhiều bà hút thuốc nên Mạ bắt chước. (Nhưng tui thắc mắc, chạy giặc thì mua thuốc chỗ mô hề?) Đó là mùa Xuân máu lửa 1968, rồi Mạ cứ “bập bập” trên môi điều thuốc Cẩm lệ từ đó. Mạ hút nhưng ít khi hít vào phổi như người hút thuốc lá bây giờ, tuy nhiên, có lẽ chất Nicotine cũng thâm qua miệng nên ghiền; rồi cứ nhớ và tương tư cảm giác có một cái gì để “Keep company” (làm bạn đồng hành) bên cạnh cuộc đời hắt hiu như thân phận con người...” (Bảo Tiên)

Cá nhân tui thì nhớ như rì. Có lần tui hỏi, “Vi rằng Mạ thích hút thuốc? Bắt đầu từ khi mô?”

Bà bảo từ khi nhà làm “nước đá”, ý là từ khi nhà tôi mở nhà máy làm nước đá cây; và làm “cà-rem” cây, vào khoảng năm 1970 thì phải. Máy sản xuất nước đá, cà rem làm buổi đêm, để sáng mai bán sớm cho các đại lý. Thợ máy dậy làm, Mạ tui cũng phải dậy theo, bởi vì tuy ý muốn mở nhà máy là của ba tui, nhưng ông vẫn đi làm hành chánh,

nếu chưa nói lúc đó chắc Ba tui bận lắm.

Mạ tui kể, dậy sớm, buồn ngủ. Mà thời đó, trong nhà, ngay cả Ba tui cũng không uống cà phê, nên nghe người quen bày hút thuốc lá Cẩm lệ và uống nước Chè tươi với gừng để thức (Có hiệu quả không hề? Chắc là có!) lâu ngày thành quen. Mấy năm sau, xưởng làm nước đá thất bại, máy móc trở thành đồng sắt vụn, có gỡ được mấy tấm Inox bọc ở ngoài cái máy làm Cà-rem để bán trước khi nhà bị lấy mất, còn Mạ tui thì ghiền thuốc Cẩm Lệ và nước Chè Gừng!

Rồi chiến tranh kết thúc, nhà bị lấy, chồng đi tù, Mạ tui một mình “loay hoay” chạy gạo để nhét vô 8 cái “tàu há mỏ,” ăn như “thúng lũng khu!” Lúc đó Mạ tui còn trẻ lắm, để coi bà bao nhiêu tuổi nhỉ? Sinh năm 1934, vậy thì lúc đó bà mới 41 tuổi (1975) một thân đàn bà phải sống cô đơn; nuôi bảy con; cực khổ vô cùng! Buôn gạo từ Đà Nẵng ra Huế thì bị thuế vụ bắt, tiền mất, gạo mất, con ở nhà thì đói! Ôi cuộc đời; sao có những ngày tối tăm đến vậy? Thời đó, Mạ tui ốm lắm (chắc là suy dinh dưỡng), một buổi chiều tui ở nhà, Mạ tui vừa bước tới sân vừa nói, hớt hơ hớt hải “Có 38 cân nơi con tề! Có 38 cân thôi!” Tui không hiểu, mới hỏi lại, “38 cân chi mới được cho?”

–“Mạ tới hợp tác xã mua đồ tem phiếu, rồi có cái cân, nên họ cho vô cân thử, Mạ có 38 cân thôi! Chừ mua mấy trái Cam về bồi dưỡng đây!”

Mạ tui không biết đi xe đạp, chứ đừng nói chi tới xe máy. Cho nên đi đâu thì hoặc là nhờ ai chở, hoặc đi xe đạp thồ, hay đi bộ. Thế rồi, có lần, em trai út tui ra chợ Đông ba đón bà về. Vì trời mưa nên cậu em mặc áo mưa của tui, nên bà tưởng là tui, rồi bà trèo lên yên sau xe, tới khi nghe giọng mới biết không phải là tui, vậy là bà trượt xuống khỏi xe, nhứt định đi bộ về nhà chứ không

cho cậu em chở. Một lát sau, thấy em trai về trước, tui hỏi “Mạ mô?” Cậu em bảo “Mạ nói để Mạ đi bộ ghé chợ Xếp mua chi đó.” Tui làm lạ, đợi tới khi Mạ về mới hỏi “Vi răng?” Bà nói, “T. đạp xe mạ sợ, không dám cho chở, thà đi bộ còn hơn!” Và dĩ nhiên vừa đi vừa ‘bập bập’ thuốc Cẩm Lệ. Tui để ý, thấy thường người ta hút thuốc lá thơm thì họ đứng một chỗ; hoặc tùm năm tùm ba, hay khi họ ngồi uống cà phê; nhậu nhẹt, chứ hình như tui chưa hề thấy ai vừa đi vừa bập bập như Mạ tui hút Cẩm Lệ!

Lúc đó ai cũng khuyên Mạ tui bỏ thuốc, có hại cho sức khoẻ, nhưng bà bảo “Buồn miệng lắm!”

Buổi tối ở Huế, buồn “vô hậu!” Không có Tivi, không có Radio, không có chỗ nào để đi chơi; không có gì ngoài những người hàng xóm quây quần với nhau chuyện gẫu. Thịnh thoảng gia đình tui có một người khách rất đặc biệt ghé thăm. Đó là “Bác Giáo Ảnh;” một bạn cũ của Ba tui, nổi tiếng tài coi tướng, coi bói. Lúc này Ba tui đang bị ở tù trên núi, (gần 8 năm!) nhưng bác Giáo Ảnh vẫn ghé thăm hỏi gia đình tui thường xuyên. Mỗi lần bác qua chơi, là mấy người hàng xóm lại tụ tập để nhờ bác coi bói. Ngoài ra chẳng có gì để làm cả, chỉ đợi cho cơn buồn ngủ kéo đến thôi. Có thể đó là lý do khiến Mạ tui hút thuốc nhiều vào buổi tối chẳng?

Gần chiếc giường nơi Mạ tui nằm ngủ, có một góc rất đặc biệt, mà bao nhiêu năm rồi, tui vẫn có thể hình dung ra rất rõ ràng. Nếu nhìn ở dưới giường, sẽ thấy một dãy dài những cái đuôi thuốc điều cẩm lệ, được dán đầy trên tường! Hàng chục cái chứ chẳng ít đâu! Có lần tui đêm rồi đó. Sẽ có người thắc mắc, vì sao không vứt đuôi thuốc như mọi người vẫn làm, dĩ nhiên là phải dụi cho tắt lửa, (Bao nhiêu tấm nệm trải giường, hay nhà cháy vì người hút quên làm cái điều đơn giản này nhỉ?)

Muốn hiểu điều này, phải tả sơ lược về điều thuốc lá Cẩm Lệ.

Tui thường được “đặc phái” đạp xe đạp ra

ngoài đường Phan Bội Châu (bây giờ đổi tên thành đường Phan Đăng Lưu,) gần công viên “Ngã Giữa” (ngày xưa có tượng Phật Bà,) tiệm thuốc lá Bô Đề để mua. Người ta ngồi thành vòng tròn ở dưới đất, vừa lau; chùi, vuốt cho thẳng lá của cây Thuốc Lá, đã được tẩm và phơi khô, rồi cuộn chúng lại với nhau, thành từng cuộn lớn, dài. Mỗi khi tui tới mua, người bán hàng, xắt mỏng từng lát, đặt trong miếng lá chuối tươi, gập 2 mé lại, rồi tiếp tục gập hai đầu và đuôi, giống như gói bánh nậm; không quên kèm thêm xấp giấy “Tinh” trắng mỏng dùng để cuộn thành điếu thuốc.

Sau này, ở chợ Xếp có một mẹ già bán thuốc, thì mỗi ngày đi chợ Mạ tui tự mua để hút; chỉ khi nào “sừng sừng” quên thì mới nhờ tui thôi. Và về sau nữa thì gần nhà có O Bông, người trong Quảng Nam, cùng gia đình ra lập nghiệp, cũng bán thuốc lá Cẩm Lệ, nên tui hoàn toàn “thất nghiệp;” không được nhìn thấy người ta làm thuốc Cẩm Lệ thêm lần nào!

Mỗi lần hút, Mạ tui lấy miếng giấy “Tinh” hình chữ nhật, để vào giữa ít thuốc lá, rồi vắn như vắn kèn, đầu to đuôi nhỏ. Ở đầu, gập lại như khi mình mình mua đậu phụng rang, người ta gói vậy, tui đoán chắc là để dễ bắt lửa. Hút vài hơi, thì thôi, và thay vì vút đi, bà lại dán cái đuôi đó vô tường!!! (Có lẽ do làm biếng; vì hồi đó, không có thùng rác hay sao nhỉ?)

Nhiều đêm, Huế mưa lạnh, không có điện, phải thắp đèn dầu, (cũng chỉ thắp một cây đèn cho cả nhà thôi, vì phải tiết kiệm, không có tiền mua dầu hoả thắp!) Trong ánh sáng tù mù từ ngọn đèn dầu leo lét, tui thức khuya học bài, thi thoảng liếc nhìn Mạ tui hút thuốc. Đầu điếu thuốc cháy sáng lập loè, ngấn ngùi, chập chờn; thấy buồn não lòng.

Người hút thuốc lá Cẩm Lệ như Mạ tui, có những thói quen rất giống nhau: Họ chỉ “bập bập” vài hơi, và phải luôn tay “phủi phủi” tàn lửa rớt xuống áo quần, vì cái nào cũng “lỗ chỗ”

do bị tàn lửa hui!

Có lần tui đùa hỏi Mạ, “Răng mấy người hút thuốc cái môi cứ trề trề ra rứa?” Mạ tui nói “Vì giấy bị thấm nước miếng ướt, mình lại không thích nuốt xuống nên phải phun; nhả bớt phần giấy ướt ra, cho nên cái môi phải trề trề ra như rứa!”

Rồi tui lại hỏi, “Còn mắt thì nheo nheo khó chịu rứa mà răng cứ hút hè?” Mạ tui la, “Cái chi cũng hỏi!!!”

Mạ tui khéo tay lắm, bà tự bới tóc cao mỗi khi nhà có đám cưới đám hỏi, không phải đi làm tóc ở tiệm đâu! Bà cũng giỏi đan len, vừa đi vừa đan, miệng thì bập bập điếu thuốc Cẩm Lệ; chỉ sau hai ngày vừa tháo cái áo len cũ ra; rồi đan xong cái áo cho ông anh mặc đi học! Lúc đó chiến tranh mới xong, nhà nghèo “rớt mòng toi;” làm chi có tiền đi mua áo len mới!!!

Mạ tui hút thuốc cho đến trước khi đi Mỹ định cư, (Vì nghe kiểm tra sức khoẻ khó, nên phải bỏ thuốc cho Phổi được “trong”!) Sau đó thì không bao giờ hút lại cả. Mà dẫu có muốn cũng không được, vì làm sao tìm ra thuốc Cẩm Lệ ở bên xứ “Cờ Hoa” để mà mua? Thế nhưng mỗi lần bà vào bệnh viện, kê khai bệnh án, luôn luôn có câu hỏi “Bà đã từng hút thuốc chưa? Bao nhiêu điếu một ngày? Trong bao lâu?”

Ngày nay, nhất là ở Mỹ, phụ nữ hút thuốc lá là chuyện bình thường, chỉ có điều không phải thuốc lá Cẩm Lệ. Mà hình như ngay cả bên Việt Nam bây giờ cũng ít người hút thuốc Cẩm Lệ thì phải? Tui có một cô khách, bỏ thuốc lâu rồi, vậy mà mỗi lần giận chồng, cô đều nói “Tau ước chi có điếu thuốc! Hút thuốc sẽ giúp mình giảm stress!”

Cho đến giờ phút này, tui vẫn không biết hút thuốc, mặc dù ông “dôn” thì hút không thua chi cái ống khói của đầu tàu xe lửa. Có

lần tui hỏi, “Hút thuốc có chi “ngon” mô mà ai cũng hút?” thì ông cười, “Bà không nghe người ta nói à, có chi “ngon” bằng gái một con; thuốc ngon nữa điều?” Còn mỗi lần coi phim, thấy cảnh mấy cô gái hút thuốc sành điệu, tui lại hỏi “Ông có nghĩ mấy cô tài tử xi-nê ni được người ta thích hơn vì đóng cảnh hút thuốc không?” Ông bảo “Có chứ sao không! Ngó lăng mạn, liêu trai lắm. Mấy hãng thuốc lá trả tiền để đưa vào phim, một cách quảng cáo đó mà. Tuy nhiên, sau này bị công chúng phản đối việc hút thuốc quá nên người ta cũng cắt bớt đi rồi đó chứ.”

Nếu tui là một nhà hoạ sĩ, thì tui sẽ vẽ hình ảnh của Mạ tui trong đêm vắng, “bập bập” điệu thuốc Cẩm Lệ đầu lửa lập loè. Hay nếu tui là nhà điêu khắc, tui sẽ tạc bức tượng người phụ nữ hút thuốc Cẩm Lệ; khắc khô; lặng lẽ, buồn xa vắng. Những hình ảnh đó trong tui như rõ nét hơn khi chính mình phải đối diện với những nghịch cảnh của cuộc đời!

Ôi buồn làm sao, ánh sáng hắt hiu của đầu điệu thuốc lá Cẩm Lệ!

Cho dầu năm tháng đã qua đi, Mạ tui cũng đã đi về nơi tiên cảnh, nhưng trong ký ức của tui; luôn luôn có hình ảnh lập loè điệu thuốc Cẩm lệ của Mạ ngày xưa...

Minh Nguyệt NP

CÁNH SẦU ĐÔNG

Phan Hội Yên

Đó là năm mà chúng tôi, ngày cuối tuần phải chia nhau túc trực ở tiệm cho thuê sách để xí phần cuốn “Thiên Long Bát Bộ” từ người thuê tuần trước trả lại. Chúng tôi, tôi và Thế học cùng lớp từ đệ thất tới đệ tứ trường Hàm Nghi, rồi ba năm đệ nhị cấp ở Quốc Học. Cùng chung xóm nhà và cùng chung mọi ngõ ngách quanh co từng vườn cây trong xóm Thượng Thành, khu dân cư cũ, sát nách với xóm chúng tôi: Khu định cư Tây Lộc.

Khu định cư Tây Lộc, Thành nội, Huế là khu vực được bao bọc từ đường Đặng Nghi – Cương Đê - Chánh Tây và Thượng thành Tôn Thất Thiệp. Khu gia cư này được xây dựng khoảng năm 1958-1960, khi chính phủ muốn giải tỏa khu nhà lá bên bờ thành trước cột cờ Phú Văn Lâu. Khu vực giải tỏa kéo dài từ cầu Giã Viên đến Cửa Ngăn, e cũng mấy ngàn ngôi nhà. Tôi không biết thủ tục và thời biểu hoán đổi như thế nào mà cả mấy ngàn gia đình đều vui vẻ, hớn hở lên xe GMC quân đội, dọn vào nhà mới, không một tiếng sùng nỏ, không một lời kêu khóc, không có cảnh “dân oan” như bây giờ. Mọi căn nhà đều có diện tích bằng nhau, thiết kế na ná giống nhau như nhà thẳng Thế ở 25 Trần Duy Toàn mà tôi thường ăn ở nhiều hơn ở nhà mình. Nhà có ba gian, gian giữa thờ tự và tiếp khách lẫn học hành. Hai gian hai bên là phòng ngủ. Nhà bấp được xây dựng thêm ở phía sau.

Ba của Thế làm Thượng sĩ Quân Cảnh trong Đà Nẵng, lâu lâu bác mới về nhà một lần. Nghe bác về là tôi rút, không dám ở lại. Sợ Bác la hấn mà mình dính đạn lạc. Mà hấn thì quá nhiều tội như bác gái thường hăm he... “Ba mi về là mi chết”... Bác gái, tôi cũng thương và sợ như Mạ của tôi. Tôi ăn dầm ở dề nhà hấn một tuần ba, bốn ngày mà bác không la một tiếng, hấn ăn gì tôi ăn nấy, lâu lâu bác chỉ nhắc mi về tắm rửa thay áo quần, bác thấy hôi rồi đó. Tôi về